

ΤΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΟΥ ΜΑΣ κ. Ι. ΜΑΝΤΑΚΑ

Τον

Με τό ἄρθρο τοῦ κ. Κουλαματινοῦ γιὰ τὴν Βυζαντινὴν παρασημαντικὴν, τοῦ περασμένου Σαββάτου, δίδεται ἡ εὐκαιρία νὰ ἀνακινήσουμε ἕνα ζήτημα πολὺ σοβαρὸ γιὰ μουσικὴ καὶ θρησκευτικὴ ζωὴ τοῦ τόπου καὶ ποῦ ἐδῶ στὴν πόλιν μας δὲν ἔχει δοθῇ καμμιὰ λύσις. Τὸ ζήτημα δίδεται αὐτό, τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς καὶ γενικὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς, εἶναι πολυδαίδαλο, ἔχουν γραφῇ πάρα πολλὰ

πάνω σ' αὐτό καὶ ἔτσι εἶναι προβληματικὴ ἡ ἀνάλυσίς του στὰ στενά πλαίσια ἑνὸς ἄρθρου. Γιὰ τὸν αὐτὸ θὰ ἀσχοληθοῦμε ἐδῶ μόνο με μερικὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τῆς σημερινῆς καταστάσεως τοῦ ζητήματος δηλ. τί ἐκτελεῖται στὶς ἐκκλησίες μας σήμερα καὶ τί λύσεις θὰ πρέπει νὰ ἐφαρμοσθοῦν γιὰ νὰ λυτρωθοῦμε ἀπὸ ὅλα τὰ ἀνόουσια κατασκευάσματα τῶν διαφόρων χορωδιῶν καὶ τῶν ἀναγεταῖς δικῇ ἐκτέλεσι ὀριζμένων ψαλτῶν.

Μιὰ δὴς μικρὴ ἱστορικὴ θεώρησι τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς καὶ σύντομη διαγραφὴ μερικῶν τῆς χαρακτηριστικῶν θὰ μᾶς εἶναι πολὺ χρήσιμη γιὰ τὴν ὅλη ἐξέτασι τῆς σημερινῆς τῆς καταστάσεως.

Ἡ Β. Μ. εἶναι ἕνα κράμα ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ ἀνατολικῆς μουσικῆς. Τὰ στοιχεῖα τῆς ἀνατολικῆς μουσικῆς εἰσὶν καὶ Περσικαί, Συριακαί, Ἑβραϊκαί καὶ ἄλλαι. Ἐπέδρασαν αὐτὰ διότι ἡ Β. Μ. διεμορφώθη εἰς τὴν Ἀντιόχεια καὶ τὴν Ἀλεξάνδρεια. Ἡ καθαρὴ βυζαντινὴ μουσικὴ περίοδος ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Δ' αἰῶνα, καὶ ἡ ἀκμὴ τῆς ἀπὸ τὸν Ἰωάννη τὸν Δομασκηνό (676 — 756). Ἀκολουθοῦν κατόπιν πολλοὶ μελωδοὶ μετὰ δὲ τὴν πτώση τοῦ Βυζαντίου ἀρχίζει ἡ ἐπίδρασις τῆς ἀνατολικῆς μουσικῆς στὸ 6. μέλος. Αὐτὴν μπορούμε νὰ τὴν διακρίνομε ἀπὸ τὸν ἄρβυρο καὶ ξένο χαρακτήρα ποὺ δίνει στὸ 6. μέλος. Ὡς τόσο καὶ ἡ ἐποχὴ αὕτη ἦταν γόνιμη. Στὴν νεώτερη ἐποχὴ ἔχουμε τὸν Πέτρο Πελοποννήσιο καὶ ἄλλους καὶ μετὰ τοὺς θεμελιωτὲς τῆς σημερινῆς παρασημαντικῆς. Οἱ αἰῶνες ποὺ μεσολοβοῦν ἀπὸ τὴν καθιέρωσιν τῆς μέχρι σήμερα ἐπέφερον μιὰ ἐξέλιξι ποὺ ἂν καὶ δὲν εἶναι ἴδια μετὰ τὴν ἀντίστοιχὴ εὐρωπαϊκὴ εἶναι ὅμως πολλὴ σημαντικὴ. Ἡ ἐκκλησία ποὺ χαρακτηριστικὸς τῆς εἶναι ἡ συντηρητικότης προσπάθησε πάντα νὰ ἀντιστάθῃ σὲ κάθε νεωτερισμό. Δὲν μπόρεσε ὅμως νὰ καταπνίξῃ τὸν πόθο τῶν μελωδῶν νὰ ἐκφράσουν τὴν λατρεῖα τοὺς σὲ μιὰ γλώσσα ζωντανή καὶ περισσότερο ἐκφραστικὴ, καὶ τὴν ἐπιδίωξι τοὺς ὥστε τὰ ἔργα τοὺς νὰ δροῦν ἀντίλογο στὶς ψυχῆς τῶν πιστῶν καὶ νὰ τὶς κάνουν νὰ αἰσθανθοῦν καλύτερα τὸν θεῖο Παράγοντα.

Τὴν Β. Μ. ἀρχικὰ μονόφωνη χαρακτηρίζει ἕνας ἐξαιρετικὸς μελισματικός, ρυθμικός, καὶ διαστηματικός πλούτος ποὺ δὲν μποροῦν εὐκόλῃ νὰ διακρίνουν ἀμήτοι. Ἀργότερα, ὑπάρχουν πολλὲς ἑνδεῖξεις σὲ κώδικες, χρησιμοποιοῦσαν ἰσοκρατήματα δηλ. κρατημένους βασικούς ἤχους. Ἡ ἐκτέλεσις ἦν πολὺπλοκή. Ἀπὸ ἱστορικὰς μαρτυρίες διαπιστώνουμε τὴν ὑπαρξὶ μεγάλων χορῶν. Εἰς αὐτοὺς ἄλλοι κρατοῦσαν τὸ μέλος ἄλλοι σὺν ὀριστοτεχνικῇ τάξει τὰ ἰσοκρατήματα καὶ τὰ παιδιὰ τὸ μέλος σὲ μιὰ ὀκτάβα ὑψηλότερα. Ἔτσι εἰχαμε περίπου μιὰ τρίφωνη χορωδία. Ἀκόμη ὑπῆρχαν καὶ σόλα ἡ λεγομένη καλοφωνία. Τὸν ὅρο αὐτό καὶ ἄλλους συναντοῦμε σὲ πολλὰ χειρόγραφα. Ἀρκετὰ ἀπὸ αὐτὰ δὲ γνώρισα πέρυσιν σ' ἕνα μου τοξεῖδι στὸ Ἅγιο Ὅρος γιὰ μελέτη. Ὑπάρχουν ἀκόμη μουσικολογικὰ ἔργα στὶς ποὺ ἐπιβεβαιώνουν τὰ παραπάνω.

Σήμερα ὅμως τίς ἀκούμε στὶς ἐκκλησίες μας; Ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ τὴν λυγρὴν πλαστικότητά τῶν μελωδιῶν νὰ καταυφρεται ἀπὸ μιὰ ἀπέραντη λαρυγγωφονία, ρινοφωνία, ξηροφωνία ἀπὸ τὸ δῆθεν προσωπικὸ ὕψος τοῦ κάθε ψαλτοῦ ποὺ συχνὰ τὸ διεμορφώνει ἀκούγοντας ἀμυγνέδες στὸ ραδιόφωνο καὶ στὸ Τουρκικὸ κιν. ἰσογράφο καὶ τὸ χαρτῶμα τοῦ κειμένου ἴσης ἀξίας μετὰ τὴν μουσικὴ. Ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸν πρόχειρο συμβαδισμό τὴν βυζαντινὴν μελωδίαν κατατωμημένη ἀπὸ τὴν παραφορτωμένη ἀρμονία τῆς κανόδας μετὰ συγχωρδίες ἐννάτης καὶ ἐξόμης καὶ μετὰ ὅλα τὰ γλυκανάλατα κοινωκείμενα τοῦ τῆς προσθέτουν οἱ δῆθεν ἀνομορφωτὲς τῆς οἱ ἀφθαλμοβγάλειες ὅπως πολὺ χαρακτηριστικὰ τοὺς ἀνέμισσε ἕνας καλὸς ἐργάτης τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς, ὁ κ. Σ. Κορρὰς σὲ μιὰ διὰλέξει τοῦ ποῦ παρηκολούθησα στὴν Ἀθήνα. Κάπου — κάπου φωνάζουν τὴν μουσικὴν μας ἀναρχία. Ποιοὶ ὅμως εἶναι οἱ λόγοι ποὺ ὑπαγορεύουν τὴν μουσικὴ αὕτη ἀναρχία; ἡ συντηρητικότης τῆς ἐκκλησίας, ἡ ἀδιαφορία τοῦ κοινοῦ, ἡ μικρὴ μόρφωσις τῶν ψαλτῶν καὶ ὅλων ποὺ ἀσχολοῦνται μετὰ τὸ ζήτημα αὐτὰ καὶ οἱ τάσεις πολλῶν νὰ ἀνομορφώσουν τὴν βυζαντινὴν μουσικὴν μετὰ διάφορα γιγαστοσάφια. Μετὰ τὴν ἀνομορφωσὴν θὰ πρέπει νὰ ἀσχοληθοῦμε ὀρθοτά καὶ νὰ δοῦμε πῶς νοεῖται αὕτη. Αὐτὸ ὅμως εἶναι κάτι ποὺ θὰ μᾶς ἀπαγορεύσῃ τὸ δεύτερο μέρος τοῦ ἄρθρου.

Λησάνει, 21/2/52
ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΝΤΑΚΑΣ

ΕΠΙΛΗΠΤΙΚΟΣ ΒΟΥΡΑΣ,

25-2-52.